

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteuman arviointi

Toimielin arvioi valvontaohjelman toteutumista vuosittain helmikuun loppuun mennessä. Arvioinnissa otetaan huomioon seuraavat tekijät:

1. Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus
  - kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus
  - valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen
  - tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle
2. Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)
  - toteutuneiden tarkastusten lukumäärä
  - näytteet ja analyysit
  - valvontahankkeisiin osallistuminen
3. Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen
  - valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain
  - valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus
  - voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimuksiin, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan
  - selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin
  - erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA)
  - valvonnan tehokkuuden toteutuminen (verrataan keskusvirastojen ohjeisiin)
4. Toiminnan kehittämistarpeet
  - toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
5. Arviointi- ja ohjauskäynnit
  - havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Toimialakohtainen arviointi:

Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvontasuunnitelma 2023 oli laadittu valtakunnallisen valvontasuunnitelman mukaan riskiperusteisesti paikallisolosuhteet huomioiden. Valvontasuunnitelmassa elintarvikehuoneistoihin suunniteltiin tehtäväksi 112 Oiva-tarkastusta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 91 kpl eli toteuma 81,25 % (tavoite 80-90 %).

Valvontaa kohdennettiin kaikkiin valvontakohdetyyppeihin ulkomyyntiä ja ruoka-apua lukuunottamatta. Paikalliset ulkomyyntitapahtumat ovat pääosin samoja vuosittain ja valvontaa kohdennetaan niihin lähinnä ilmoitusperusteisesti. Ruoka-apukohteet (2 kpl) olivat suunnitelmassa, mutta ne siirrettiin alkuvuodelle 2024 mm. toimitilamuutosten vuoksi.

OIVA-valvonnassa painotettiin v. 2023 painopisteitä:

Kunnossapito (Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)

Puhtaanapito (Oiva-rivit 3.1 ja 3.2)

Lämpötilahallinta ilmoitetuissa elintarvikehuoneistoissa (Oiva-rivit 6.2 ja 6.4)

Ko. asioita on valvottu aktiivisesti ja etenkin kunnossapidon osalta valvonnalla on saatu aikaan isojakin peruskorjauksia mm. hotellien keittiöihin. Lämpötilahallinta ja etenkin omavalvonnan kirjanpito on pienillä kohteilla usein puutteellista. Toimijoiden neuvontaan ja ohjaukseen panostetaan v. 2024.

Vuoden 2023 tavoitteena ja painopisteenä oli myös tarkastaa kaikki laitospaikat ja saada niiden toiminta ohjeistettua lakisääteiselle tasolle. Tähän tavoitteeseen ei aivan päästy, vaan osa sekä kala- että liha-alan laitoksista jäi edelleen tarkastamatta.

Kala-alan laitoksista yksi on keskeyttänyt toimintansa (Hopialampi), joten tarkastusta ei katsottu tarpeelliseksi ja Inarin kalahallin tarkastus siirrettiin v. 2024 pienimuotoisuuden ja vastuuhenkilömuutosten vuoksi.

Poronlihaleikkaamoista osa jäi tarkastamatta, koska poroteurastamot ja haastavat eläinsuojelukohteet veivät odotettua enemmän valvontaeläinlääkärin resursseja poroerotuskaudella. Ko. kohteet tarkastetaan alkuvuodesta 2024.

Laitosvalvonta on ollut pitkään puutteellista ja tilanteen korjaaminen lakisääteiselle tasolle vie aikaa. Työtä jatketaan vuonna 2024. Valvonnan

ohella resursseja varataan riittävään toimijoiden ohjaukseen ja neuvontaan.

Maitotilojen maitohygieniatarkastukset siirrettiin vuodelle 2024 ja ne on tehty alkuvuodesta 2024.

Kaiken kaikkiaan elintarvikevalvonnan toteuman voidaan katsoa olevan hyvä kun huomioidaan vuoden aikana tapahtuneet isot organisaatio- ja resurssimuutokset. Tarkastamatta jääneet kohteet siirrettiin alkuvuodelle 2024.

Tupakkalain valvonta

Tupakkalain mukaista vähittäismyynnin valvontaa tehtiin elintarvikevalvonnan yhteydessä. Varsinaisia dokumentoituja tarkastuksia tehtiin 3 kpl. Savuttomuusasiat tarkastettiin terveydensuojelulain mukaisissa kohteissa (koulut, päiväkodit, liikuntatilat jne.) osana tsl-tarkastusta.

Tupakan ja tupakkatuotteiden sekä nikotiininesteiden vähittäismyyntilupia myönnettiin / päivitettiin 7 kpl.

Vuodelle 2024 on suunniteltu projektiluonteinen kattava vähittäismyynnin tarkastuskierros tupakkalainsäädännössä tapahtuneiden muutosten vuoksi.

Terveydensuojelun valvonta

Valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa on määritelty tarkastuskohteiden riskiluokat ja tarkastustiheydet. Vuoden 2023 paikallisessa valvontasuunnitelmassa oli huomioitu nämä valtakunnalliset ohjeet ja samalla määritelty pääsääntöisesti kunkin tarkastuskohteen tarkastustiheys riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheydet vaihtelevat kohteesta riippuen vuosittaisesta tarkastuksesta viiden vuoden välein tehtävään tarkastukseen.

Vuonna 2023 suunniteltiin tarkastettavaksi 50 kohdetta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tehtiin 50 kpl, muita tsl-tarkastuksia 5 kpl (uudet kohteet, laajennukset yms.) ja asumisterveyttarkastuksia 4 kpl.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman mukainen valvonta toteutui erinomaisesti (toteuma 100 %). Vuoden valvontakohteina olivat päiväkodit, koulut ja niiden yhteydessä olevat muut terveydensuojelulain

mukaiset kohteet. Lisäksi tarkastettiin mm. majoitushuoneistoja ja liikuntatiloja.

Vuosien 2023-24 painopisteenä on omavalvonnan tukeminen sekä elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö.

Valvontakäynneillä on painotettu omavalvontaan ja kunnossapitoa. Huoltokirjanpito on vielä pitkälti puutteellista, mutta tarkastusten ja valvonnan kautta toimijoiden asenne mm. sähköisiä järjestelmiä kohtaan on selvästi muuttunut ja suurempiin kohteisiin sellaisia on jo hankittukin.

Kunnan sisäinen ja ulkoinen viranomaisyhteistyö on vuosien saatossa parantunut, mutta ympäristöterveydenhuollon osallistaminen päätöksentekoon vaatii edelleen jatkuvaa oma-aloitteellisuutta viranomaisten ja sidosryhmien suuntaan.

Merkittävä puutteena todettakoon, että ympäristöterveydenhuolto ei edelleenkään ole mukana kunnan poikkeusolojen johtoryhmässä, vaikka ympäristöterveyshuollolla on iso rooli lähes kaikissa häiriötilanteissa (elintarvikkeet, talousvesi, majoitus ja asuminen). Asia pyritään saattamaan kuntoon v. 2024 aikana.

Yksikkö osallistuu valtakunnallisiin valmiusharjoituksiin ja koulutuksiin mahdollisuuksien mukaan (mm. Ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteet, Pelastusopisto).

Näytteenotto:

Elintarvikelain mukaista säännöllistä viranomaisnäytteenottoa on suunnitelmallisesti tehty vain kala-alan laitoksiin (tuotantotilojen listerianäytteet). Näytteet otettiin syksyllä 2023 kahdesta laitoksesta (7 kpl), mutta ne eivät ehtineet laboratorioon vaaditussa ajassa (36 h) ja jäivät näin analysoimatta.

Terveystuojelulain mukaisia viranomaisnäytteitä otettiin uimavesistä kuntien ylläpitämiltä uimarannoilta (2 kpl). Näistä toinen saapui laboratorioon vasta 2 vrk päästä näytteenotosta johtuen siitä, että Matkahuolto oli lähettänyt sen rekkarahtina linja-auton sijaan.

Asumisterveyteen ja/tai sisäilmatilanteisiin liittyviä näytteitä ei otettu lainkaan.

Kuluneen vuoden aikana on todettu, että viranomaisnäytteenotto on muuttunut erittäin haastavaksi tai jopa mahdottomaksi Inari-Utsjoen

alueella johtuen Matkahuollon rahtipalveluiden muutoksesta. Ko. haasteista johtuen kalalaitostoimijat ohjeistetaan v. 2024 ottamaan tuotantotilojen listerianäytteet itse ja toimittamaan ne laboratorioon. Näin toimien kaikki viiveet näytteenoton ja lähetyksen välillä saadaan minimoitua.

Eläinlääkintähuolto ja eläinlääkäreille määrätty valvontatyö

Tuotantoeläinten ja pieneläinten perusterveydenhoito- ja sairaushoito palvelut pystyttiin tarjoamaan kiitettävästi.

ProvetNet-potilasohjelmasta ajetun raportin mukaan tuotantoeläinkäyntejä oli 295 ja pieneläinkäyntejä vastaanotoilla 3661. Näistä päivystysaikana 59/236. Tuotantoeläinkäynneissä on mukana myös poroerotuksia.

Erotuskauden aloitukseen oli varattu aiempaa enemmän eläinlääkäriresursseja (lokakuu 5,5 htv, marras-joulukuu 4 htv). Paliskuntia on ohjeistettu ilmoittamaan porotöistään ja erotuksista ajoissa ja kehotettu järjestämään erotukset inhimilliseen aikaan. Tästä huolimatta iso osa erotuksista tapahtuu edelleen päivystysaikana joko iltaisin tai viikonloppuisin.

Valtion virkaeläinlääkäreille määrätty valvontatehtävät keskitettiin 1.2.2023 virkansa aloittaneelle vastaavalle praktikkoeläinlääkärille / valvontaeläinlääkärille. Suunnitelmallisen eläinsuojeluvalvonnan toteuma oli valjakkokoiratarhojen osalta erinomainen (100%). Osaan tarhoista tehtiin myös uusintatarkastuksia havaittujen puutteiden korjaamisen tarkastamiseksi. Ilmoitukseen perustuvia elsu-tarkastuksia tehtiin 11 kpl. Lisäksi useita yhteydenottoja, jotka ovat hoituneet puhelin- ym. neuvonnan kautta.

Porojen hyvinvointia seurattiin poroerotusten yhteydessä. Eläinsuojeluvalvontaan kohdennettiin myös teurastamoille sekä porojen kuljetuksiin.

Eläintautilain mukaista valvontaa tehtiin vientiin/tuontiin liittyvien tarkastusten yhteydessä sekä lintuinfluenssaan liittyen. Suunnitelmallinen valvonta kohdennettiin Luken kalanviljelylaitokselle.

Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentaminen

Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan lupa- ja valvontamaksuja kertyi yhteensä n. 38 000 €. Toimialakohtaisia tuloja on vaikea arvioida, koska valtaosa tarkastuksista tehdään eri lakien alaisina yhteistarkastuksina.

Kunnalle määrätyistä valtion valvontaeläinlääkäriin tehtävistä laskutettiin valtiolta palkka- ym. kuluja n. 53 800 €.

Praktikkoeläinlääkärit tilittivät asiakkaiden kunnalle maksamia klinikka- ja laitemaksuja yhteensä n. 21 750 €

Kaikki toiminnasta saadut tulot kohdentuvat suoraan toimialoille.

Taksaa päivitetään alkuvuodesta 2024 mm. laitemaksujen osalta.

Resurssit

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan resurssit ovat huomattavasti pienemmät kuin valtakunnallisesti on yta-alueelle määritelty. Valvontaa pystytään kuitenkin toteuttamaan riittävällä laajuudella ja laadulla olemassa olevin resurssein. Yhteistoiminta-alueella on vain vähän erikoistumista vaativia erityistoimialoja ja/tai korkean riskin kohteita.

Valvontaeläinlääkäriin virka on v. 2023 perusteella katsottu erittäin tarpeelliseksi ja tärkeäksi alueen elinkeinorakenteen vuoksi (matkailuun liittyvät valjakkokoira- ja porotarhat, porotalous). Lisäksi alueella on poikkeuksellisen paljon lemmikki- ja harraste-eläimiä asukasmäärään nähden.

Valvonnassa painotetaan toiminnan turvallisuuteen vaikuttavia asioita eli kunnossapitoa, hygieniaa ja omavalvontaa. Kun perusasiat ovat kunnossa, niin suurten matkailijavirtojenkin elintarviketurvallisuus on hyvällä tasolla. Tästä osoituksena on mm. se, että alueellamme ei ole ollut yli kymmeneen vuoteen laajempia ruokamyrkytys- ja/tai talousvesiepidemioita.

Rajalliset resurssit ja perusasioihin painottaminen aiheuttavat kuitenkin sen, että erityisosaamista vaativat OIVA-osiot jäävät pääosin tarkastamatta. Ko. puutteen korjaamiseksi ratkaisu voisi olla se, että suurempien valvontayksiköiden sijaan, mahdollistetaan kunta-/yta-rajat ylittävä yhteistyö ja ostopalvelu. Näin viranhaltijoiden erikoistumista ja erityisosaamista voitaisiin hyödyntää laajemmalla alueella.

Toiminnan kehittämistarpeet

Yksikön toimintaa on pyritty kehittämään jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä, mutta pienen yksikön kehittäminen oli pitkään haastavaa laajan sosiaali- ja terveysosaston alla. Yksikön siirto sotelta tekniselle on mahdollistanut suuremmat muutokset ja vuodet 2023-24 ovatkin suurten muutoksien ja kehittämisen vuosia:

Toteutuneet ja tulevat muutokset:

1.2.2023 nimitettiin virkaansa vastaava praktikkoeläinlääkäri / valvontaeläinlääkäri eläinlääkäreiden lähiesihenkilöksi.

1.4.2023 täytettiin neljäs eläinlääkärin virka.

Yksi eläinlääkäreiden viroista osa-aikaistettiin ja näin päivitykseen on saatu pääsääntöisesti LSn mukaiset resurssit.

Poroerotuskaudelle rekrytoitiin määräaikainen lisäresurssi kuormituksen keventämiseksi.

Kevään investointiesityksiin ja syksyn talousarvioon esitettiin toiminnallisina muutoksina toimitilamuutosten tarve. Esitykset hyväksyttiin ja vuoden 2024 aikana toteutuvat seuraavat muutokset:

- 1) Tammikuu -24: Terveysvalvonnan ja maaseutuhallinnon toimitila siirtyy "Ivalon lukiolle"
- 2) Touko-kesäkuu -24: Eläinlääkintähuollon vastaanottotioihin kattava peruskorjaus. Ns. hallinnon puolella tauko- ja sosiaalilat, toimistot ja lepo huone/sijaisasunto.
- 3) Ympäristöyksikkö poistuu nimenä käytöstä.

Arviointi- ja ohjauskäynnit

Viimeisin aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauskäynti on tehty 2019.

